Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
prednesené 25. júna 2015 [1]

Vec C-404/14

Marie Matoušková, súdna komisárka v dedičskom konaní

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Nejvyšší soud České republiky (Česká republika)]

„Nariadenie (ES) č. 2201/2003 — Právomoc súdov a uznávanie a výkon rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností — Vecná pôsobnosť — Dohoda o vysporiadaní dedičstva medzi manželom poručiteľky a ich deťmi zastúpenými opatrovníkom — Schválenie súdom“

I – **Úvod**

1. V prejednávanom konaní Súdny dvor spresní vecnú pôsobnosť takzvaného nariadenia Brusel IIa [2] „vo veciach rodičovských práv a povinností“.

2. Tieto veci v zásade patria do pôsobnosti nariadenia Brusel IIa. Uvedené nariadenie sa však podľa svojho článku 1 ods. 3 písm. f) nevzťahuje na „poručnícky fond (‚trust‘) alebo otázky dedenia“.

3. Vnútroštátny súd podávajúci návrh na začatie prejudiciálneho konania chce vedieť, či výnimka stanovená v článku 1 ods. 3 písm. f) je relevantná v prípade, ak sa maloletým dedičom ustanoví v dedičskom konaní opatrovník, ktorý v mene maloletého uzaviera dohodu o vysporiadaní dedičstva a táto dohoda má byť následne súdom schválená.

4. Zodpovedanie tejto prejudiciálnej otázky ponúka podľa Súdneho dvora zároveň príležitosť odlíšiť od seba pôsobnosti nariadenia Brusel IIa na jednej strane a tzv. nariadenia o dedičskom práve [3] na druhej strane.

II – **Právny rámec**

5. Nariadenie Brusel IIa sa podľa svojich odôvodnení 5 a 9 vzťahuje na „všetky rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach“, a teda okrem iného na „určenie a oprávnenia osôb alebo subjektov, ktoré sú zodpovedné za majetok dieťaťa, zastupujú dieťa alebo mu pomáhajú, a… správu, udržovanie a nakladanie s majetkom dieťaťa. ...“

1 — Jazyk prednesu: nemčina.

2 — Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (Ú. v. EÚ L 338, s. 1; Mim. vyd. 19/006, s. 243, korigendum Ú. v. EÚ L 301, 17.11.2009, s. 54).

3 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve (Ú. v. EÚ L 201, s. 107); pokiaľ ide o jeho platnosť a účinnosť, pozri článok 84 tohto nariadenia.

6. Článok 1 nariadenia Brusel IIa upravuje vecnú pôsobnosť a stanovuje:

„1. Toto nariadenie sa uplatňuje bez ohľadu na povahu súdu v občianskych veciach, ktoré sa vzťahujú na:

…

b) nadobúdanie, výkon, prenesenie, obmedzenie alebo odňatie rodičovských práv a povinností.

2. Záležitosti uvedené v odseku 1 písm. b) sa môžu týkať najmä:

…

b) opatrovníctva, poručníctva alebo podobných inštitútov;

c) určenia a úloh osôb alebo subjektov, ktoré sú zodpovedné za osobu dieťaťa alebo jeho majetok, ktoré dieťa zastupujú alebo mu pomáhajú;

…

e) opatrení na ochranu dieťaťa týkajúcich sa správy, udržovania alebo nakladania s majetkom dieťaťa.

3. Toto nariadenie sa nevzťahuje na:

…

f) poručnícky fond (‚trust‘) alebo otázky dedenia;

…“.

7. Podľa článku 2 bodu 7 nariadenia Brusel IIa „pojem ‚rodičovské práva a povinnosti‘ označuje všetky práva a povinnosti týkajúce sa osoby alebo majetku dieťaťa, ktoré nadobudla fyzická osoba alebo právnická osoba rozsudkom, zo zákona alebo na základe dohody, ktorá má právne účinky“. Podľa článku 2 bodu 8 nariadenia pritom „pojem ‚nositeľ rodičovských práv a povinností‘ označuje každú osobu, ktorá má rodičovské práva a povinnosti k dieťaťu“.

III – **Konanie vo veci samej a prejudiciálna otázka**

8. V máji 2009 zomrela v Holandskom kráľovstve štátna príslušníčka Českej republiky. Zomrelá zanechala svojho manžela a dve spoločné maloleté deti (ďalej len „dedičia“). Dedičia bývali v čase smrti zomrelej v Holandsku.

9. V apríli 2010 začal Městský soud v Brně (Mestský súd v Brne) dedičské konanie a vykonaním jednotlivých úkonov v tomto konaní bola poverená ako súdna komisárka notárka Matoušková. Vzhľadom na prípadné strety záujmov medzi dedičmi mestský súd ustanovil aj „kolíznu opatrovníčku“ na zastupovanie maloletých detí.

10. V júli 2011 uzavreli dedičia dedičskú dohodu o vysporiadaní dedičstva, pričom maloleté deti boli zastúpené kolíznou opatrovníčkou.

11. V auguste 2012 pozostalý manžel v dedičskom konaní uviedol nové skutočnosti, a to že zomrelá mala bydlisko v čase úmrtia v skutočnosti v Holandsku a nie v Českej republike, ako sa predtým predpokladalo. Predložil tiež holandské osvedčenie o dedičskom práve zo 14. marca 2011 (ďalej len „osvedčenie o dedičstve“), ktoré bolo vydané v rámci holandského dedičského konania.

12. Vzhľadom na to „dedičská dohoda“ uzavretá v júli 2011 bola zmenená tak, aby zodpovedala už skončenému holandskému dedičskému konaniu.

13. Súdna komisárka v auguste 2012 požiadala Mestský súd v Brne o schválenie dedičskej dohody za maloleté deti.

14. Mestský súd nevyhovel ani návrhu súdnej komisárky, pretože dotknutí maloletí mali obvyklý pobyt dlhodobo mimo Českej republiky, ani sa nemienil vyhlásiť za nepríslušný alebo postúpiť vec na Nejvyšší soud (Najvyšší súd Českej republiky) na účely určenia právomoci.

15. Súdna komisárka sa v tejto súvislosti obrátila 10. júla 2013 priamo na Nejvyšší soud a žiadala určenie miestne príslušného súdu, ktorý bude rozhodovať o schválení „dedičskej dohody“.

16. Nejvyšší soud konanie prerušil a predložil Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

Pokiaľ je za maloletého jeho opatrovníkom uzavretá dedičská dohoda, ktorá k svojej platnosti vyžaduje schválenie súdu, ide zo strany súdu o opatrenie v zmysle článku 1 ods. 1 písm. b) alebo o opatrenie v zmysle článku 1 ods. 3 písm. f) nariadenia (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000?

IV – **Právne posúdenie**

17. Vnútroštátnym súdom uvedený skutkový stav a priebeh vnútroštátneho konania nechávajú mnoho otvorených otázok, kvôli čomu treba preskúmať v prvom rade prípustnosť návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

A – *Prípustnosť návrhu na začatie prejudiciálneho konania*

18. Na základe informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom nie je možné, aby si Súdny dvor v spornej otázke dedičstva vytvoril úplný celkový obraz. Platí to najmä pre dedičské konanie v Holandsku, ktorého priebeh ostáva v podstate nejasný.

19. Súdny dvor sa jednak nedozvedel, prečo bolo dedičské konanie začaté nielen v Českej republike, ale aj v Holandsku, a jednak z návrhu na začatie prejudiciálneho konania nie je zjavné, či boli maloleté deti v holandskom konaní zastúpené. Otázka, či holandské osvedčenie o dedičstve upravuje iba práva otca, alebo aj práva detí, zostáva navyše rovnako otvorená ako otázka, prečo po skončení holandského dedičského konania bolo vôbec ešte potrebné, aby česká súdna komisárka alebo Mestský súd v Brne vykonali ďalšie úkony.

20. Bez ohľadu na tieto nejasnosti má však Súdny dvor dostatočné informácie na to, aby rozhodol o otázke, ktorú mu položil vnútroštátny súd.

21. Prejudiciálna otázka sa totiž týka iba toho, či požadované schválenie súdom, ktoré sa vzťahuje na „dedičskú dohodu“ uzavretú v českom dedičskom konaní, patrí do pôsobnosti nariadenia Brusel IIa, a teda sa netýka holandského dedičského konania.

22. Vnútroštátny súd podrobne opísal jediný predmet sporu, ktorým je české dedičské konanie, a tak skutkový a právny rámec návrhu na začatie prejudiciálneho konania je Súdnemu dvoru dostatočne jasný.

23. Otázky týkajúce sa platnosti sporných dohôd síce neboli v tejto súvislosti vysvetlené, môžu však zostať aj nezodpovedané. Vnútroštátny súd totiž musí v tej časti konania, ktoré sa ho týka, vydať iba rozhodnutie o príslušnosti. V tejto súvislosti musí vedieť, či môže uplatniť nariadenie Brusel IIa alebo či toto nariadenie nie je uplatniteľné. [4]

24. Je teda nepochybné, že prejudiciálna otázka, ktorú navyše nakoniec posudzuje vnútroštátny súd, je relevantná pre rozhodnutie.

25. Prípustnosti návrhu na začatie prejudiciálneho konania neodporuje ani skutočnosť, že predmet konania vo veci samej patrí do takzvaného nesporového konania.

26. Nesporové konanie ukončené rozhodnutím, ktoré nemá povahu súdneho rozhodnutia, ako napríklad činnosť vnútroštátneho súdu ako správneho orgánu [5], v zásade nie je dôvodom na podanie návrhu na začatie prejudiciálneho konania. Návrh na začatie prejudiciálneho konania je však v každom prípade prípustný v oblasti nesporových konaní, keď sa v rámci takéhoto nesporového konania nevyhovie návrhu, a vznikne preto právny spor. [6]

27. Z toho treba vychádzať vzhľadom na odmietavé stanovisko Mestského súdu v Brne, čiže návrh na začatie prejudiciálneho konania je teda prípustný.

B – *Vecné posúdenie prejudiciálnej otázky*

28. Vnútroštátny súd sa svojou prejudiciálnou otázkou v podstate pýta, či sa v prípade schválenia českej dedičskej dohody uplatňuje nariadenie Brusel IIa, alebo ide o vylúčenie z pôsobnosti v zmysle článku 1 ods. 3 písm. f) nariadenia, podľa ktorého „otázky dedenia“ nepatria do pôsobnosti uvedeného nariadenia.

29. Na prvý pohľad sa zdá, že toto ustanovenie svedčí v prospech neuplatniteľnosti nariadenia Brusel IIa v prípade konania vo veci samej.

30. Platí to o viac, že veci týkajúce sa dedičstva vyňaté z pôsobnosti nariadenia Brusel IIa sú predmetom úpravy nariadenia o dedičskom práve, ktoré má – odhliadnuc od určitých výnimiek – upravovať „všetky[7] občianskoprávne aspekty dedenia, najmä všetky formy prechodu majetku, práv a povinností z dôvodu smrti“ [8].

31. Nariadenia sa pojmovo dopĺňajú: keďže veci týkajúce sa dedičstva sú vyňaté z pôsobnosti nariadenia Brusel IIa, toto nariadenie nemôže kolidovať s nariadením o dedičskom práve. Naopak, nevyžaduje sa, aby to, čo je v nariadení Brusel IIa už podrobne upravené, upravovalo aj nariadenie o dedičskom práve.

4 — Predmetom návrhu na začatie prejudiciálneho konanie nie je ani otázka, či vyžadované schválenie súdom je vôbec právom stanovenou povinnosťou a ktoré právo je v tejto súvislosti rozhodné, v tejto časti konania ju preto možno opomenúť a Súdny dvor sa ňou nemusí ďalej zaoberať.

5 — Pozri napríklad rozsudok Job Centre (C-111/94, EU:C:1995:340, body 9 až 11) v súvislosti so schválením stanov spoločnosti na účely zápisu do registra v rámci talianskej *giurisdizione volontaria*.

6 — Pozri už citovaný rozsudok Job Centre, ktorý vo svojom bode 11 uvádza: „Iba v prípade, že osoba, ktorá je podľa vnútroštátneho práva oprávnená požiadať o schválenie, podá opravný prostriedok proti zamietnutiu schválenia, a teda aj zaregistrovania, možno vychádzať z toho, že odvolací súd vykonáva súdnu činnosť… s cieľom zrušiť právny akt, ktorý porušuje právo navrhovateľa…“.

7 — Kurzívou zvýraznila generálna advokátka.

8 — Tak to upravuje odôvodnenie 9 nariadenia o dedičskom práve.

32. Nariadenie o dedičskom práve z časového hľadiska ešte nemožno uplatniť na české konanie vo veci samej, z jeho vecnej pôsobnosti však možno vyvodiť, aký má byť podľa normotvorcu rozsah vylučovacieho kritéria v nariadení Brusel IIa, ktorým sú „otázky dedenia“.

33. Pokiaľ ide o spornú českú dedičskú dohodu, v tejto súvislosti treba najskôr poukázať na to, že v tomto prípade nejde o dedičskú zmluvu v zmysle nariadenia o dedičskom práve.

34. Podľa článku 3 ods. 1 písm. b) tohto nariadenia sa totiž dedičskou zmluvou rozumie „zmluva…, ktorou sa… vytvárajú, menia alebo rušia práva k budúcemu dedičstvu jednej alebo viacerých osôb, ktoré sú zmluvnými stranami“. V českom dedičskom konaní však nejde o *budúce* dedičstvo, ale o vysporiadanie už *pripadnutého dedičstva* na základe zmluvného súhlasu dedičov.

35. Nariadenie o dedičskom práve však podľa svojho článku 23 nezahŕňa iba dedičské zmluvy, ale spravuje sa ním všeobecne „celé dedičstvo“ vrátane „rozdeleni[a] dedičstva“.

36. O takéto rozdelenie dedičstva ide – pokiaľ je to zjavné – v spornej českej dohode. Na prvý pohľad to hovorí v prospech toho, že aj schválenie súdom, ktoré sa jej týka, možno považovať za súvisiace s dedičstvom a môže byť vyňaté z pôsobnosti nariadenia Brusel IIa podľa článku 1 ods. 3 písm. f) tohto nariadenia.

37. Z dedičskoprávnej súvislosti výhrady českého schválenia súdom však nemožno unáhlene a všeobecne vyvodzovať záver, že nariadenie Brusel IIa v tomto prípade nie je uplatniteľný.

38. Z vecnej pôsobnosti nariadenia o dedičskom práve sú totiž podľa jeho článku 1 ods. 2 písm. b) vylúčené „právna spôsobilosť fyzických osôb a ich spôsobilosť na právne úkony“ [9], teda práve tie právne oblasti, o ktoré ide v konaní vo veci samej týkajúceho sa opatrovníctva maloletých a súdneho schválenia dohody uzavretej ich opatrovníkmi.

39. V tejto súvislosti sa teda netreba obávať kolízie nariadenia Brusel IIa s nariadením o dedičskom práve, naopak: je nutné, pokiaľ ide o právnu spôsobilosť fyzických osôb a ich spôsobilosť na právne úkony, aby sa vyplnila zjavná právna medzera objavujúca sa v pôsobnosti nariadenia o dedičskom práve.

40. Na účely vyplnenia tejto právnej medzery možno siahnuť po nariadení Brusel IIa. Pomocou tohto nariadenia možno predmet konania vo veci samej – za reštriktívneho výkladu vylúčenia „otáz[ok] dedenia“ v článku 1 ods. 3 písm. f) – priviesť ku komplementárnej a uzavretej právnej úprave vymedzenej právom Únie.

41. Súdny dvor navyše už vo veci Schneider [10] potvrdil, že právna spôsobilosť fyzických osôb a ich spôsobilosť na právne úkony, ako aj s tým súvisiace otázky zastúpenia, sa v zásade posudzujú podľa vlastných kritérií a nepovažujú sa za nesamostatné predbežné otázky daných sporných právnych úkonov. V uvedenej veci išlo tiež o problémy nesporového konania, tie však vznikli v súvislosti s nariadením Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach [11].

42. V uvedenej veci „štátny príslušník členského štátu s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony“ podal návrh na začatie nesporového konania na súde iného členského štátu a žiadal o povolenie scudziť svoj podiel na pozemku nachádzajúcom sa v tomto inom členskom štáte.

9 — Toto vylúčenie platí „bez toho, aby bol dotknutý článok 23 ods. 2 písm. c) a článok 26“. Ani jedno z týchto ustanovení však v prejednávanom prípade nie je relevantné: článok 23 sa vzťahuje na dedičskú spôsobilosť a článok 26 upravuje okrem iného „prípustnosť zastúpenia na účely urobenia právneho úkonu nakladania s majetkom pre prípad smrti“.

10 — Rozsudok Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633).

11 — Ú. v. ES L 12, s. 1, ďalej len „nariadenie Brusel I“.

43. Súd, ktorému bola vec predložená, v štáte, kde sa nehnuteľnosť nachádza, mal v prípade nesporového konania pochybnosti o svojej právomoci napriek tomu, že podľa článku 22 bodu 1 nariadenia Brusel I rozhodovanie o žalobách, ktorých predmetom sú vecné práva k nehnuteľnostiam, patria do právomoci súdov toho členského štátu, kde sa nehnuteľnosť nachádza.

44. Súdny dvor v tejto súvislosti rozhodol, že nariadenie Brusel I *nie* je uplatniteľné v prípade takéhoto nesporového konania. Týka sa totiž právnej spôsobilosti, spôsobilosti na právne úkony, ako aj zákonného zastúpenia fyzických osôb v zmysle článku 1 ods. 2 písm. a) nariadenia č. 44/2001, čo je z vecnej pôsobnosti nariadenia Brusel I vylúčené. [12]

45. Analogicky to musí platiť v prejednávanom prípade, pokiaľ ide o nariadenie o dedičskom práve. Keďže ani toto nariadenie nie je uplatniteľné v prípade právnej spôsobilosti fyzických osôb a ich spôsobilosti na právne úkony, nebráni uplatniteľnosti nariadenia Brusel IIa a reštriktívnemu chápaniu vylúčenia „otáz[ok] dedenia“ v zmysle článku 1 ods. 3 písm. f).

46. Rovnakým smerom sa uberá aj dôvodová správa Paula Lagardea [13] k Haagskemu dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z 19. októbra 1996 (ďalej len „Haagsky dohovor“) [14].

47. Lagardeovej správe možno v rámci historického a systematického výkladu nariadenia Brusel IIa priznať pri výklade príslušných ustanovení nariadenia poradný účinok. Ustanovenia nariadenia upravujúce opatrovnícke právo totiž vychádzajú z prípravných prác k Haagskemu dohovoru a z veľkej časti im zodpovedajú. Ustanovenia nariadenia a príslušné ustanovenia dohovoru by sa okrem toho mali, pokiaľ je to možné, vykladať rovnakým spôsobom aj preto, aby sa zabránilo odlišným záverom v závislosti od toho, či ide o prípad týkajúci sa iného členského štátu, alebo tretieho štátu. [15]

48. Pokiaľ ide o výnimku „otáz[ok] dedenia“ v článku 4 písm. f) Haagskeho dohovoru, ktorá zodpovedá výnimke v nariadení Brusel IIa, Lagardeova správa najprv jasne vysvetľuje, že dedenie je z dohovoru v zásade vyňaté. Správa nevylučuje, „pokiaľ dedičstvo predpokladá zásah zákonného zástupcu dieťaťa, aby bol tento zástupca určený podľa pravidiel dohovoru“, a preto sa prikláňa k tomu, aby sa výnimka stanovená pre dedičstvo vykladala reštriktívne.

49. Analogicky by to malo platiť pre výklad nariadenia Brusel IIa a nemalo by sa to dotknúť jeho výnimky vzťahujúcej sa na otázky dedenia na účely spomínaného schválenia dedičskej dohody, keďže ako je uvedené v bode 37 a nasl., nie je to v rozpore s úvahami vzhľadom na právo Únie.

50. Schválenie vyžadované v konaní vo veci samej – a určenie na to príslušného súdu – treba považovať za občianskoprávnu vec, ktorej predmetom je „nadobúdanie, výkon [resp.] prenesenie… rodičovských práv a povinností“ v zmysle článku 1 ods. 1 písm. b) a článku 2 bodu 7 nariadenia Brusel IIa.

12 — Rozsudok Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633, bod 31).

13 — Ďalej len „Lagardeova správa“, v nemeckom znení dostupná na http://www.hcch.net/upload/expl34d.pdf [nedostupná v slovenskom znení].

14 — Nemecký preklad tiež dostupný na stránke Haagskej konferencie: http://hcch.e-vision.nl/upload/text34d.pdf [nedostupný v slovenskom znení].

15 — Pozri moje návrhy vo veci Health Service Executive (C-92/12 PPU, EU:C:2012:177, bod 17).

V – **Návrh**

51. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálnu otázku takto:

Na súdne schválenie dohody o vysporiadaní dedičstva, ktorú uzavrel opatrovník za maloletého, sa vzťahuje článok 1 ods. 1 písm. b) a nie článok 1 ods. 3 písm. f) nariadenia (ES) č. 2201/2003.